

RIIGIKOHUS
*****

ÕIGUSTEABE OSAKOND

**Kindlustusandja vabanemine kohustuse täitmisest vabatahtliku
sõidukikindlustuse korral**

Kohtupraktika analüüs

Maarja Aavik
kohtupraktika analüütik

Tartu
Oktoober 2014

Sisukord

1. ANALÜÜSI EESMÄRK	3
2. VALDKONDA REGULEERIVAD ÕIGUSNORMID JA RIIGIKOHTU PRAKTIKA	3
2.1. KINDLUSTUSANDJA KOHUSTUS HÜVITADA KAHJU.....	3
2.2. KINDLUSTUSANDJA VABANEMINE TÄITMISE KOHUSTUSEST	4
2.2.1. <i>Kindlustusjuhtumist teatamise kohustuse rikkumine</i>	4
2.2.2. <i>Kindlustusandja vabanemine kindlustuslepingu täitmise kohustusest kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise korral</i>	4
2.2.3. <i>Kindlustusandja vabaneb täitmise kohustusest, kui isik põhjustas kindlustusjuhtumi toimumise tahtlikult</i>	5
2.2.4. <i>Kindlustusandja täitmise kohustust välistavate kokkulepete lubatavus</i>	6
2.2.5. <i>Kindlustusmakse tasumisega hiline mine</i>	7
2.3. RASKE HOOLETUS KINDLUSTUSLEPINGU RIKKUMISEL.....	7
2.4. TÜÜPTINGIMUSE TÜHISUS KINDLUSTUSLEPINGUS.....	7
3. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA	9
3.1. KOHUSTUSE TÄITMISEST KEELDUMINE KINDLUSTUSRISKI VÕIMALIKKUSE SUURENDAMISE KORRAL	9
3.2. RIKKUMINE, MILLEL ON MÕJU KINDLUSTUSJUHTUMI TOIMUMISELE VÕS § 452 LG 2 P 2 TÄHENDUSES	11
3.3. KOHUSTUSE TÄITMISEST KEELDUMINE PÕHJUSEL, ET ON RIKUTUD KINDLUSTUSJUHTUMIST TEATAMISE KOHUSTUST	12
3.4. KOHUSTUSE TÄITMISEST KEELDUMINE PÕHJUSEL, ET TEGEMIST EI OLE KINDLUSTUSJUHTUMIGA.....	13
3.5. RASKE HOOLETUS KINDLUSTUSLEPINGU RIKKUMISEL.....	15
3.5.1. <i>Raske hooletus kindlustusriskide maandamisel</i>	15
3.5.2. <i>Raske hooletus liikluseeskirja rikkumisel</i>	16
3.6. TÜÜPTINGIMUSE TÜHISUS.....	17
4. KOKKUVÕTE	20

1. Analüüsi eesmärk

Käesolevas analüüsis käsitletakse kindlustusandja vabanemist kohustuse täitmisest vabatahtliku sõidukikindlustuse korral. Teema valik oli tingitud asjaolust, et nimetatud kindlustuse liiki puudutavaid vaidlusi on võrreldes teiste kahjukindlustuse liikidega kohtutesse jõudnud märkimisväärselt rohkem (v.a liikluskindlustus). Sellest tulenevalt on võimalik teha ka üldistusi, mida teiste kindlustusliikide juures lahendite vähesuse tõttu võimalik teha ei ole. Kuna tegemist on samal ajal ka ühe kahjukindlustuse liigiga, siis kohalduvad ka kahjukindlustust reguleerivad sätted.

Analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade juhtumitest, kus kindlustusandja on soovinud vabaneda kohustuse täitmisest ja analüüsida, kuidas kohaldatakse kohtud asjassepuutuvaid norme. Analüüsi objektiks on KIS(1)-st kättesaadavad olnud maa- ja ringkonnakohtute lahendid ajavahemikus 01.01.2011 kuni 30.06.2014. Analüüsi ülesandeks on üldistada valdkonna kohtupraktikat ning tuua välja seda iseloomustavad tunnused ja probleemid.

Muu hulgas leiavad analüüsis käsitlemist järgmised küsimused:

- Millistel asjaoludel kohtupraktikas on kindlustusandja vabanenud kohustuse täitmisest ning millistel juhtudel mitte?
- Millistel juhtudel on kohtud kindlustuslepingu tüüptingimuse tühiseks tunnistanud seoses kindlustusandja keeldumisega kohustuse täitmisest?

Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohana. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

2. Valdkonda reguleerivad õigusnormid ja Riigikohtu praktika

2.1. Kindlustusandja kohustus hüvitada kahju

Vabatahtlik sõidukikindlustus on üks kahjukindlustuse¹ liike. Kahjukindlustuse liigid on võlaõigusseaduse (VÕS) järgi: üldine kahjukindlustus, veosekindlustus, vastutuskindlustus ja õigusabikulude kindlustus. Kindlustustegevuse seaduse (KindlITS) § 12 sätestab veel 18 eraldi kahjukindlustuse liiki (nt õnnetusjuhtumite kindlustus, mootorsõiduki valdaja vastutuskindlustus, sealhulgas liikluskindlustus ning maismaasõidukite kindlustus jne). Kuna tegemist on kahjukindlustuse ühe alaliigiga, kohaldatakse sellele nii kindlustuslepingu üldosa sätteid kui ka kahjukindlustust reguleerivaid sätteid.

Kahjukindlustuse puhul VÕS § 476 lg 1 järgi peab kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumisel vastavalt lepingule hüvitama kindlustatud isikule kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju. Reeglina on kindlustusandjal kohustus kindlustuslepingu alusel kahju hüvitada. Näiteks on Riigikohus märkinud, et kindlustuslepingu alusel tuleb kahju hüvitada juhul, kui kindlustusvõtja on teinud temalt kõik mõistlikult eeldatava oma vara ning elu ja tervise

---

¹ Põhjalikumalt on kindlustusõiguse üldküsimusi ning kahjukindlustust puudutavaid küsimusi käsitletud: J. Lahe. Kindlustusõigus. Kirjastus Juura, 2007, lk 21-177.; P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus II. 2.-7. osa (§-d 208-618). Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, 2009, §-d 422-531.

kaitseks.²

2.2. Kindlustusandja vabanemine täitmise kohustusest

2.2.1. Kindlustusjuhtumist teatamise kohustuse rikkumine

VÕS § 448 lg 1 kohaselt peab kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumisest viivitamata kindlustusandjale teatama. Lg 2 kohaselt võib kindlustusandja pärast kindlustusjuhtumi toimumist nõuda kindlustusvõtjalt lepingu täitmise kohustuse kindlakstegemiseks vajalikku teavet. Tõendite esitamist võib kindlustusandja nõuda niivõrd, kui võrd kindlustusvõtjalt võib mõistlikult oodata nende esitamist. Kindlustusjuhtumi tõendamise kohta on Riigikohus leidnud, et ka siis, kui lepingu üldtingimuste järgi on kindlustusjuhtumi tõendamise kohustus kindlustusvõtjal, tuleb arvestada VÕS § 448 lg-st 2 tulenevat põhimõtet, et kindlustusandja võib nõuda kindlustusvõtjalt tõendeid muu hulgas kindlustusjuhtumi toimumise kohta niivõrd, kui võrd kindlustusvõtjalt võib mõistlikult oodata nende esitamist. Vastasel juhul koormatakse kindlustusjuhtumi toimumise tõendamisel kindlustusvõtjat ülemäära.³ VÕS § 449 lg 1 kohaselt, kui kindlustusandjal tekib kindlustusvõtja VÕS §-s 448 sätestatud kohustuse rikkumise tagajärjel kahju, võib kindlustusandja selle ulatuses täitmise kohustust vähendada. Lg 2 kohaselt, kui kindlustusvõtja rikub VÕS §-s 448 sätestatud kohustust tahtlikult, vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest.

2.2.2. Kindlustusandja vabanemine kindlustuslepingu täitmise kohustusest kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise korral

Kindlustusjuhtumi ja kindlustusrisi mõiste sätestab VÕS § 423, mille lg 1 kohaselt kindlustusjuhtum on eelnevalt kokkulepitud sündmus, mille toimumise korral peab kindlustusandja täitma oma lepingust tuleneva täitmise kohustuse. Lg 2 kohaselt on kindlustusrisk oht, mille vastu kindlustatakse.

Erialakirjanduses on kindlustusrisi mõiste kohta erinevaid arvamusi. Näiteks J. Lahe on leidnud, et kindlustusrisk kui oht, mille vastu kindlustatakse, võib seisneda näiteks vara hävimises tormi, tulekahju, varguse, liiklusõnnetuse jms tõttu.⁴ Sama on märgitud VÕS 2.-7. osa kommentaarides.⁵ Teisalt vaidlevad. K. Haavasalu ja O.-J. Luik nimetatud seisukohale vastu, leides, et kindlustusrisk ei ole sündmus, vaid VÕS § 423 lõikest 2 tuleneb üheselt, et kindlustusrisk on oht ning seetõttu oleks korrektne pidada kindlustusriskiks tulekahjuohtu, vandalismohtu jne.⁶

Tulenevalt VÕS §-st 443 peab kindlustusvõtja kindlustusrisi võimalikkuse suurenemisest viivitamata kindlustusandjale teatama, välja arvatud juhul, kui kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise põhjustas üldiselt teadaolev asjaolu, mis ei mõjuta üksnes selle kindlustusvõtja kindlustusrisi. Lisaks sellele ei või kindlustusvõtja VÕS § 444 kohaselt pärast lepingu sõlmimist ilma kindlustusandja nõusolekuta suurendada kindlustusrisi võimalikkust ega

---

² RKTko 3-2-1-59-05 p 12.

³ RKTko 3-2-1-171-13 p 13.

⁴ J. Lahe. Kindlustusõigus. Kirjastus Juura 2007, lk 38.

⁵ P. Varul jt (koost.). Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura 2007, lk 448, § 423 komm. 3.2.

⁶ K. Haavasalu, O.-J. Luik. Kindlustusrisi mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüpitingimustes. – Juridica III/2008, lk 166.

lubada selle suurendamist isikute poolt, kelle eest ta vastutab.

Kui kindlustusvõtja rikub VÕS §-s 443 sätestatud kohustust, vabaneb kindlustusandja VÕS § 445 lg-st 1 tulenevalt kindlustuslepingu täitmise kohustusest, kui kindlustusjuhtum toimub pärast ühe kuu möödumist ajast, mil kindlustusandja oleks pidanud teate kätte saama, välja arvatud juhul, kui ta teadis ajal, mil ta oleks pidanud teate kätte saama, kindlustusrisi võimalikkuse suurenemisest või pidi seda teadma. VÕS § 445 lg 2 kohaselt, kui kindlustusvõtja rikub VÕS §-s 444 sätestatud kohustust, vabaneb kindlustusandja kindlustuslepingu täitmise kohustusest kindlustusvõtjast tuleneva asjaolu tõttu kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise ulatuses, kui kindlustusjuhtum toimub pärast kindlustusrisi suurenemist. VÕS § 445 lg-s 3 on sätestatud juhtumid, millal ei kohaldata VÕS § 445 lg-tes 1 ja 2 sätestatut – nendeks on:

- 1) kui kindlustusjuhtumi toimumise ajaks oli möödunud tähtaeg, mille jooksul võis kindlustusandja lepingu kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise tõttu üles öelda või nõuda selle muutmist, ilma et kindlustusandja oleks lepingut üles öelnud või selle muutmist nõudnud;
- 2) kui kindlustusrisi võimalikkuse suurenemisel ei olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele;
- 3) kui suurem kindlustusrisk ei oleks mõjutanud kindlustusandja täitmise kohustuse kehtivust ega ulatust;
- 4) kui kindlustusrisi võimalikkus suurenes kindlustusandja süü tõttu.

VÕS § 445 lg 4 sätestab, et kui kindlustusandja vabaneb VÕS § 445 lg-s 1 või 2 sätestatu kohaselt oma täitmise kohustusest üksnes mõne kindlustatud eseme või isiku suhtes, vabaneb ta kogu täitmise kohustusest, kui vastavalt asjaoludele võib eeldada, et ta ei oleks lepingut samadel tingimustel üksnes selle osa suhtes sõlminud.

Õiguskirjanduses on märgitud, et VÕS § 445 eesmärk on reguleerida kindlustusandja täitmise kohustust kindlustusrisi võimalikkuse suurenemise või selle suurenemisest teatamata jätmise korral. Samuti peab see regulatsioon tagama, et igasuguse kindlustusrisi võimalikkuse suurenemine ei viiks kindlustusandja vabanemiseni oma täitmise kohustusest.⁷

Riigikohus on kindlustusrisi suurendamise kohta rõhutanud, et selleks, et tuvastada, kas kindlustusandja vabaneb kindlustushüvitise maksmisest, **tuleb hinnata, kas kindlustusvõtja on rikkunud oma kohustusi viisil, mis oluliselt suurendas kindlustusrisi, ning kas kindlustusvõtja rikkumine on aluseks kindlustusandja hüvitamiskohustusest vabanemisele.**⁸ Seda, et hüvitise maksmisest keeldumise või selle vähendamise otsustamisel tuleb muuhulgas kaaluda ka seda, kuivõrd kindlustusvõtja tegevus või tegevusetus suurendas kindlustusjuhtumi saabumise riski, on Riigikohus märkinud veel mitmes lahendis.⁹

2.2.3. Kindlustusandja vabaneb täitmise kohustusest, kui isik põhjustas kindlustusjuhtumi toimumise tahtlikult

VÕS § 452 lg 1 kohaselt vabaneb kindlustusandja kohustuse täitmisest, kui kindlustusvõtja, kindlustatud või soodustatud isik põhjustas kindlustusjuhtumi toimumise tahtlikult (sama on

⁷ P. Varul jt (koost.). Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura 2007, lk 482, § 445 komm. 1.

⁸ vt RKTko 3-2-1-35-11 p 9.

⁹ vt nt RKTko 3-2-1-25-04 p 15, RKTko 3-2-1-17-06 p 15 ja RKTko 3-2-1-17-08 p 10.

märkinud ka Riigikohus¹⁰). Sellest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. Riigikohus on asunud seisukohale, et VÕS § 452 lg 1 eesmärgiks on kindlustusandja kaitsmine, välistades kindlustusandja kohustuse maksta kindlustushüvitis välja tahtlikult põhjustatud kindlustusjuhtumi korral. Selle sätte eesmärgiks ei ole piirata kindlustuslepingu poolte õigust kokku leppida hüvitise väljamaksmisest keeldumise õiguses ka muude süüvormide korral.¹¹ Samas ei keela VÕS § 452 lg 1 kokkuleppeid, mille kohaselt kindlustusandja vabaneb kahju hüvitamise kohustusest, kui kindlustusvõtja on põhjustanud kahju raske hooletuse tõttu.¹²

2.2.4. Kindlustusandja täitmise kohustust välistavate kokkulepete lubatavus

Kindlustusandja vabaneb kahju hüvitamise kohustusest kas lepingust tuleneval alusel või seadusest tuleneval alusel. Sagedasti on need alused omavahel põimunud (nt kindlustusriski võimalikkuse suurendamise keeld võib olla täpsemalt lahti kirjutatud ka lepingus).

VÕS § 452 lg-s 2 on loetletud juhud, mil kindlustusandja ei või tugineda kokkuleppele, mille kohaselt ta vabaneb kindlustusjuhtumi toimumise puhul täitmise kohustusest kindlustusvõtja kohustuse rikkumise tõttu. **Nendeks juhtudeks on:**

- 1) kindlustusvõtja on rikkunud muud kui kindlustusmakse tasumise kohustust, mis tuleb kindlustusandja suhtes täita enne kindlustusjuhtumi toimumist ja rikkumine toimub muul põhjusel kui kindlustusvõtja süü tõttu või kui rikkumine ei mõjutanud kahju tekkimist või kahju suurust;
- 2) kindlustusvõtja rikub kohustust, mida ta pidi täitma kindlustusandja suhtes eesmärgiga vähendada kindlustusriski või vältida selle suurenemist ja rikkumisel ei olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele ega kindlustusandja täitmise kohustusele;
- 3) kohustus tuli kindlustusandja suhtes täita pärast kindlustusjuhtumi toimumist ja kindlustusvõtja ei rikkunud kohustust tahtlikult;
- 4) kohustus tuli kindlustusandja suhtes täita pärast kindlustusjuhtumi toimumist ja kindlustusvõtja rikkus kohustust raske hooletuse tõttu, kuid rikkumisel ei olnud mõju ei kindlustusjuhtumi kindlakstegemisele ega kindlustusandja täitmise kohustusele.

Mitmes lahendis on Riigikohus asunud seisukohale, et **kindlustusandja vabaneb kindlustushüvitise maksmise kohustusest vaid siis, kui kindlustusvõtja ei ole end VÕS § 423 lg 2 tähenduses konkreetse riski vastu kindlustanud või ta on rikkunud mõnda kokkulepitut kohustust, millel oli mõju kindlustusjuhtumi toimumisele VÕS § 452 lg 2 p 2 tähenduses.**¹³

Lisaks on Riigikohtu praktikas leitud, et tulenevalt VÕS § 445 lg-st 2 ei anna VÕS § 452 lg 2 p 2 kindlustusandjale õigust kokkuleppe kohaselt mitte maksta kindlustushüvitist täies ulatuses juhul, kui kindlustusvõtja rikub kohustust, mida ta pidi täitma kindlustusandja vastu eesmärgiga vähendada kindlustusriski või vältida selle suurenemist, ja rikkumine mõjus kindlustusjuhtumi toimumisele ja kindlustusandja täitmise kohustusele. VÕS § 445 lg 2 ja § 452 lg 2 p 2 kohaldamisel tuleb hinnata, kas isik suurendas oma kohustuste rikkumisega kindlustusriski võimalikkust (VÕS § 444) ja kui palju suurenes kindlustusriski võimalikkus (VÕS § 445 lg 2).¹⁴

¹⁰ vt RKTko 3-2-1-171-13 p 14.

¹¹ vt RKTko 3-2-1-144-05 p 11.

¹² Vt RKTko 3-2-1-171-13 p14 ja RKTko 3-2-1-144-05 p11.

¹³ vt RKTko 3-2-1-59-05 p 12 ning RKTko 3-2-1-76-07 p 19.

¹⁴ vt RKTko 3-2-1-17-08 p 10.

Riigikohus on märkinud, et kindlustusvõtja kaitseks piirab VÕS § 452 lg 2 kindlustusandja õigust tugineda kokkuleppele, mille järgi ta vabaneb täitmiskohustusest. Kuid sõltumata VÕS § 452 lg-s 2 sätestatust võib auto vargusest politseile hilinevalt teatamine anda kindlustusandjale aluse vähendada kindlustushüvitist VÕS § 488 lg 3 järgi.¹⁵

2.2.5. Kindlustusmakse tasumisega hilinevine

VÕS § 457 lg 2 kohaselt, kui sissenõutavaks muutunud kindlustusmakse või esimene kindlustusmakse ei ole tasunud kindlustusjuhtumi toimumise ajaks, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest.

Lisaks on VÕS § 458 lg-s 2 sätestatud, et kui kindlustusandja on määranud kindlustusmakse tasumiseks täiendava tähtaja ning kindlustusjuhtum toimub pärast selle tähtaja möödumist, ilma et kindlustusvõtja oleks kindlustusjuhtumi toimumise ajaks kindlustusmakset tasunud, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, välja arvatud juhul, kui kindlustusmakse tasumata jätmine toimus kindlustusvõtjast mittetuleneva asjaolu tõttu.

2.3. Raske hooletus kindlustuslepingu rikkumisel

VÕS § 104 lg 1 kohaselt vastutab seaduses või lepingus ettenähtud juhtudel isik oma kohustuse rikkumise eest üksnes süü olemasolu korral. Sama sätte lg 4 kohaselt on raske hooletus käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. Riigikohus on märkinud, et VÕS § 452 lg 1 ei keela kokkuleppeid, mille kohaselt kindlustusandja vabaneb kahju hüvitamise kohustusest, kui kindlustusvõtja on põhjustanud kahju raske hooletuse tõttu.¹⁶

Kohtupraktikas on mitmel juhul tekkinud küsimus, mis on raske hooletus kindlustuslepingu rikkumisel. Riigikohtu praktikas on sõidukiiruse ületamise kohta leitud, et **raske hooletuse tuvastamisel ei saa lähtuda vaid lubatud sõidukiiruse järgimisest, vaid hoolsuskohustuse sisustamisel tuleb lähtuda sellest, kas valitud sõidukiirus oli tee- ja ilmastikuolude puhul sobiv**. Sõidukijuht, kes ületab libedal teel piirkiirust, on käibes jätnud järgimata vajaliku hoolsuse olulisel määral, st tema käitumine on vaadeldav raske hooletusena ja sellises olukorras võib kindlustusandja vabaneda kahju hüvitamise kohustusest.¹⁷

Lisaks on Riigikohus asunud seisukohale, et kindlustusandja võib tüüptingimustes ette näha piiranguid, millistel juhtudel või milliseid kulusid ta ei hüvita. Kui see on seotud kindlustusvõtja (hoolsus)kohustuste rikkumisega, tuleb täiendavalt arvestada eelkõige VÕS §-des 445 ja 452 sätestatuga. See kehtib ka juhul, kui kindlustusandja vastutuse piirangud on kindlustustingimustes ette nähtud varjatult, nt juhtumitena, mille korral kindlustusandja kindlustuskaitset ei anna.¹⁸

2.4. Tüüptingimuse tähisus kindlustuslepingus

Riigikohus on kindlustuslepingu tüüptingimuste kohta leidnud, et tüüptingimustes tuleb tingimused sõnastada selliselt, et need oleks muudele isikutele (eelkõige kindlustusvõtjale ja kindlustatud isikule) selgelt arusaadavad. Tüüptingimust tõlgendatakse VÕS § 39 lg 1 järgi nii, nagu teise lepingupoolega sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi

¹⁵ vt RKTko 3-2-1-171-13 p 14.

¹⁶ vt RKTko 3-2-1-171-13 p 14 ja RKTko 3-2-1-144-05 p 11.

¹⁷ vt RKTko 3-2-1-35-11 p 11.

¹⁸ vt RKTko 3-2-1-178-12 p 16.

ning kahtluse korral tõlgendatakse tüüptingimust tingimuse kasutaja kahjuks.¹⁹ Riigikohus on leidnud, et ebamõistlikult kahjustavaks saab pidada nt tüüptingimust, mille kohaselt oleks välistatud kindlustusjuhtumi toimumisel hüvitise maksmisel lähtuda sellest kindlustussummast, mis on kindlustusmaksete arvestamise aluseks.²⁰

Riigikohus on leidnud, et lepingu osaks saavad olla üksnes mõistlikult ootuspärase sisuga tüüptingimused. Kindlustuslepingu tüüptingimus on VÕS § 37 lõike 3 mõttes üllatuslik juhul, kui see on sedavõrd ebatavaline, et kindlustusvõtja ei võinud sellise tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata. Seega tuleb tüüptingimuse üllatuslikkust hinnates selgitada VÕS § 7 abil välja see, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku kindlustusvõtja jaoks oleks selline lepingutingimus ootuspärane, arvestades nii kindlustuslepingu olemust ja eesmärki kui ka tavaid, praktikat ja muid asjaolusid.²¹

Riigikohus on märkinud, et VÕS § 37 lõike 3 kohaselt ei peeta lepingu osaks tüüptingimust, mille sisu, väljendusviis või esituslaad on niivõrd ebatavaline või arusaamatu, et teine lepingupool ei võinud selle tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata või seda tingimust olulise pingutuseta mõista. Nimetatud säte välistab lepingutingimuste hulgast tüüptingimuse kahel juhul:

- 1) kui tüüptingimus on sedavõrd ebatavaline, et teine lepingupool ei võinud sellise tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata (üllatuslik tüüptingimus);
- 2) kui tüüptingimus on sedavõrd arusaamatu, et teine lepingupool ei võinud seda mõistlikkuse põhimõttest lähtudes mõista (arusaamatu tüüptingimus).²²

Kindlustuslepingu tüüptingimustes on sageli sätestatud ka **kindlustusriski puudutavaid küsimusi**. Nimetatud teemat on erialakirjanduses käsitletud K. Haavasalu ja O.-J. Luik. Nad on märkinud, et kindlustusriskide fikseerimiseks kindlustuslepingus on kaks alternatiivset võimalust: kindlustusriski piiritlemise meetod ja koguriskikindlustus, kusjuures enamikus Eestis kasutusel olevates kindlustustingimustes on kindlustusrisk piiritletud.²³ K. Haavasalu ja O.-J. Luik on välja toonud, et kindlustusvõtjal on sellisel juhul küll võimalus tugineda sellele, et konkreetne tüüptingimus ei ole saanud kindlustuslepingu osaks, kuid on vaieldav, kas VÕS § 42 regulatsiooni saab laiendada kindlustusriski piiritlemisele kindlustuslepingu tüüptingimustes. Põhjuseks on see, et VÕS § 42 lõike 2 viimases lauses on sätestatud, et tüüptingimust ei vaadelda ebamõistlikult kahjustavana, kui see puudutab lepingu põhilist eset või hinna ja üleantu väärtuse suhet ning K. Haavasalu ja O.-J. Luige arvates on kindlustusrisk kindlustuslepingu põhiliseks esemeks.²⁴

Kindlustusriskiga seondub **riskivälistuse** mõiste, mis tähendab, et kindlustusandjal ei lasu riskivälistusega hõlmatud olukorras hüvitamiskohustust sellest sõltumata, kas riskivälistuse ja kahju tekkimise vahel on kausaalne seos või mitte.²⁵ Riskivälistuste puhul tuleb analüüsida lepingu ootuspärasust ja seda, ega tegemist ei ole üllatusliku tingimusega. Üllatuslikkuse välistamiseks peavad tüüptingimused olema selged ja välistused asuma loogiliselt vastava

¹⁹ vt RKTko 3-2-1-178-12 p 17 ja RKTko 3-2-1-64-07 p 12.

²⁰ vt RKTko 3-2-1-90-06 p 20.

²¹ RKKo 3-2-1-76-07 p 21.

²² RKKo 3-2-1-76-07 p 20.

²³ K. Haavasalu, O.-J. Luik. Kindlustusriski mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes. – Juridica III/2008, lk 166.

²⁴ Samas, lk 167.

²⁵ Samas, lk 167

kindlustusega kaetud kindlustusriski/kindlustusjuhtumi määratluse juures.²⁶

3. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

3.1. Kohustuse täitmisest keeldumine kindlustusriski võimalikkuse suurendamise korral

Analüüsi objektiks olnud lahendites käsitleti mitmel korral kindlustusriski võimalikkuse suurendamisega seonduvat. See oli üks peamistest põhjustest, miks kindlustusandjad keeldusid kohustuse täitmisest. Keskne küsimus oli, mida saab lugeda kindlustusriski võimalikkuse suurendamiseks. Näiteks tekkis kohtupraktikas küsimus, kus ja kuidas võib autot hoida, kui sellega ei sõideta. Kas auto hoidmine kohas, kus varasemalt on sama sõidukit mitmel korral kahjustatud, on kindlustusriski võimalikkuse suurendamine?

Tsiviilasjas nr 2-09-71846 esitas hageja kostja vastu hagi, milles palus mõista kostjalt hageja kasuks välja kindlustushüvitise ja viivised. Sõiduki kindlustamiseks sõlmis hageja kostjaga kindlustuslepingu. 2009. a leidis aset kindlustusjuhtum – tänaval pargitud auto süttis põlema ja hävis. Enne vaidlusalust juhtumit toimusid sama sõiduki suhtes kolm rünnakut (kindlustusjuhtumit): esimesel korral torgati läbi 4 rehvi, summutisise lasti makrofleksi taolist ainet; teisel korral löödi kirvega vastu katust ja vastu juhupoolset ukse klaasi ja posti; ning kolmandal korral torgati läbi 4 rehvi ja kriimustati sõidukit. Kõik juhtumid leidsid aset öösel, kui sõiduk oli samas kohas pargitud.

Maakohus rahuldab hagi osaliselt, leides, et kostjale olid kõik juhtumid teada, hagejaga sõlmiti leping muudatusi tegemata ning kostja ei öelnud lepingut üles. Kostjal oli õigus leping üles öelda, kuid tal oli ka lepingu p-de 12.1 ja 12.1.1 kohaselt õigus kasutada teistsuguseid õiguskaitsevahendeid ja keelduda hüvitise maksimisest juhul, kui oleks aset leidnud riski suurendamine või lepingu rikkumine. Kohus ei nõustunud kostjaga, et pärast varasemate kindlustusjuhtumite toimumist pidanuks hageja parkima sõiduki mujale (valvega parklasse). Avalikku valgustatud tänavat, kus asuvad saatkond, kohtumaja ja kus on valvekaamerad, tuleb pidada turvaliseks kohaks sõiduki parkimiseks. **Isiku käitumist tuleb vaadelda eelkõige põhjuslikus seoses riski suurenemisega ja selle tõttu kahju tekkimisega, st mitte igasugust käitumist ei saa vaadelda riski suurendamisena.** Hageja kasutuses olev sõiduk süttis, kuid ei ole teada põlengu põhjus. **Riski suurendamisena saaks vaadelda sellist hageja käitumist, mille tagajärjel võimaliku tulekahju oht suureneks** (kergesti süttivate ainete kasutamine/hoidmine sõidukis, korratud elektrisüsteemid jms). Sellist käitumist ei ole kostja hagejale ette heitnud. Kohus leidis, et sõiduki parkimine sellisel tänaval ei olnud vaidlusalust kindlustusriski suurendav asjaolu ja hageja ei rikkunud oma kohutusi lepingu p-i 9.1.2 tähenduses (nimetatud sätte kohaselt peab kindlustusvõtja kasutama sõidukit hoolikalt ja turvaliselt, tegema endast oleneva kindlustusjuhtumi ärahoidmiseks, võimaliku kahju ärahoidmiseks, mitte suurendama kindlustusriski ja mitte võimaldama kindlustusriski suurendamist isikute poolt, kelle eest ta vastutab.), mis annaks aluse kostjal kindlustushüvitist vähendada või sellest keelduda.²⁷

Maakohtu otsuse peale esitas hageja apellatsioonkaebuse, milles palus maakohtu otsuse

²⁶ Samas, lk 170.

²⁷ Harju Maakohtu 18. mai 2011.a otsus tsiviilasjas nr 2-09-71846.

tühistada ulatuses, milles hagi jäi rahuldamata kindlustushüvitise ja põhinõudelt viivise väljamõistmise osas. Ringkonnakohus leidis, et vaidlustatud maakohtu otsus tuleb tühistada osas, milles maakohus jättis osaliselt hagi rahuldamata ning rahaldas hagi täiendavas osas.²⁸

Tsiviilasjas nr 2-10-15145 tekkis küsimus kindlustusriski võimalikkuse suurendamisest seoses juhtumiga, kus isikul tekkis diabeedi tõttu auto juhtimisel haigusseisund (teadvusekaotus), mis põhjustas sõiduki teelt väljasõidu. Osauhingust hageja esitas maakohtule hagi kostja vastu, paludes mõista kostjalt hageja kasuks välja kindlustuslepingust tulenevate rahaliste põhikohustuste täitmisena 230 825 krooni ning viivitusintress.

Kostja keeldus kahju hüvitamisest, kuna sõidukijuhil ilmnis haigushoog, mis põhjustas varalise kahju ja kindlustusandja sõidukikindlustuse üldtingimused (p 23.2) annavad sellisel juhul aluse hüvitise maksmisest keeldumiseks. Sõidukikindlustuse üldtingimuste p 23.2 järgi olid pooled kokku leppinud, et kindlustusandja vabaneb hüvitamiskohustusest, kui ei täideta sõiduki kasutamise nõudeid, sh nõuet, et sõidukit ei tohi juhtida haigena, üleväsinuna või reaktsioonikiirust mõjutavate ravimite, alkoholi, narkootiliste või psühhotroopsete ainete mõju all olles.

Hageja leidis, et sõidukikindlustuse üldtingimused ei sätestanud, et kindlustusandja võiks pääseda hüvitamiskohustusest olukorras, kus isik asub liiklema normaalses seisundis, kuid teda tabab sõidu ajal ootamatult hüpoglükeemiahoog, nagu käesoleval juhul. Üldtingimuste p-s 23.2 kirjeldatud juhud eeldavad juhi teadlikku käitumist ja teadlikku rikkumist. Maakohus jättis hagi rahuldamata, leides, et esmalt tuleb kindlaks teha, milline oli rikkumise mõju kindlustusjuhtumi toimumisele. Kohus märkis, et autojuht, kuigi ta tundis, et veresuhkur on madalavõitu, ei arvestanud oma haiguse eripära ja ei võtnud tarvitusele abinõusid, mis olid olulised kindlustusriski tekkimise vähendamiseks, ning möönis teadlikult võimalust, et tal võib sõiduki juhtimise ajal tekkida haigusseisund. Seega oli isik kindlustusjuhtumi põhjustamisel raskelt hooletu. See tõi kaasa haigusseisundi tekkimise ja teadvusekao ning teadvuse kaotamine auto roolis oli ka liiklusõnnetuse otseseks ja ainukeseks põhjuseks. Kohus leidis, et kostja on õigesti keeldunud kindlustushüvitise väljamaksmisest, kuna sõiduki juht ei täitnud lepingulist kohustust kindlustusriski mitte suurendada.²⁹

Hageja esitas apellatsioonkaebuse, milles taotles maakohtu otsuse tühistamist ning uue otsuse tegemist, millega hagi rahuldada. Ringkonnakohus tegi asjas uue otsuse, millega rahaldas hagi osaliselt. Kohus leidis, et igal konkreetsel juhul tuleb hinnata sõiduki juhi poolt kindlustuslepingu rikkumist.

Ringkonnakohus märkis, et kindlustusandja seisukoht, et **sõidukikindlustuse üldtingimuste p 23.2 tuleb tõlgendada laiendavalt ning selle all (sõidukit ei tohi juhtida haigena) tuleb mõista ka olukorda, kus liiklusohklik haigusseisund tekib sõiduki juhtimise ajal, ei ole põhjendatud**. Kuivõrd autojuhil ei esinenud enne sõiduki juhtima asumist hüpoglükeemia hoiatavaid sümptomeid, veresuhkru aeglase langemise tõttu ei tajunud ta hoiatavaid sümptomeid hästi ning tal puudusid varasemad kogemused, et raske hüpoglükeemia teke võib olla nii ootamatu, ei olnud õige maakohtu seisukoht, et isik oli kindlustusjuhtumi põhjustamisel raskelt hooletu, mis tõi kaasa teadvusekao.

Samas märgiti lahendis, et eksperdi arvamusest nähtus, et poest tulles tundis isik, et

²⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 29. novembri 2011.a otsus tsiviilasjas nr 2-09-71846 (jõustunud).

²⁹ Tartu Maakohtu 18. aprilli 2011. a otsus tsiviilasjas nr 2-10-15145.

veresuhkur võib olla madalavõitu, kuid ta ei pidanud täiendava koguse süsivesikute söömist vajalikuks. Eelnimetatu kinnitab, et isik ei teinud endast kõike olenevat, mis oli oluline kindlustusriski tekkimise vähendamiseks. Ringkonnakohus leidis, et kuigi isik ei juhtinud sõidukit haigena sõidukikindlustuse üldtingimuste p 23.2 tähenduses, oleks ta saanud enne sõiduki juhtima asumist süsivesikute täiendava koguse söömisel kindlustusriski vähendada. Seetõttu vähendas ringkonnakohus kindlustushüvitise väljamaksmise kohustust 30% võrra.³⁰

Viimati käsitletud lahendist ilmneb ka see, et kohtud püüavad tüüptingimusi pigem VÕS § 39 lg 1 tulenevalt laiendavalt tõlgendada, kui tüüptingimust tühiseks tunnistada. Seda võis tähele panna ka mitmes teises lahendis.

3.2. Rikkumine, millel on mõju kindlustusjuhtumi toimumisele VÕS § 452 lg 2 p 2 tähenduses

Riigikohus on mitmes lahendis asunud seisukohale, et kindlustusvõtja kohustuse rikkumise ja kindlustusjuhtumi toimumise vahel peab olema põhjuslik seos. VÕS § 452 lg 2 p 2 järgi ei või kindlustusandja tugineda kokkuleppele, mille kohaselt ta vabaneb kindlustusjuhtumi toimumise puhul täitmise kohustusest kindlustusvõtja kohustuse rikkumise tõttu, kui kindlustusvõtja rikub kohustust, mida ta pidi täitma kindlustusandja suhtes eesmärgiga vähendada kindlustusriski või vältida selle suurenemist ja rikkumisel ei olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele ega kindlustusandja täitmise kohustusele.

Ka maakohtud ja ringkonnakohtud on mitmes lahendis märkinud, et välja tuleb selgitada, kas ja kuivõrd mõjutas kindlustuslepingu rikkumine liiklusõnnetuse toimumist. Kuid tõdema peab, et ringkonnakohtud on mitmel juhul pidanud muutma maakohtu otsuseid, kuna maakohus ei ole (õigesti) tuvastanud, kas rikkumisel oli mõju kindlustusjuhtumi toimumisele.

Näiteks võib välja tuua lahendi **tsiviilasjas nr 2-10-38311**, kus hageja esitas hagi kindlustusandja vastu kindlustuslepingu täitmiseks ja kahju hüvitamiseks ning viivise väljamõistmiseks. Asjaolude kohaselt oli hageja ja kostja vahel sõlmitud sõidukikindlustuse leping. Sõiduki suhtes pandi toime vandalismiakt: lõhuti auto aknad ja rehvid ning määriti sõiduk värviga. Maakohus jättis hagi rahuldamata kuna ei olnud tõendatud, et sõiduk oli lukustatud ja signalisatsiooni all. Kohus leidis, et tähtsust omab asjaolu, et alarmi tööle hakkamiseks peavad ukсед olema lukustatud puldist, mitte võtmest. Kindlustusandja võib tugineda tingimuste punktile 6.1.6., mille kohaselt on kindlustusvõtja kohustatud järgima hooldsuskohustuse nõudeid. Vastasel juhul on kindlustusandjal õigus lepingu täitmisest keelduda. Viidatud punkti kohaselt ei kuulu kahju hüvitamisele, kui sõidukist lahkumise korral seda ei lukustatud (lukustatud peavad olema kõik ukсед, suletud aknad ja luugid) ja ärandamisvastane seade ei olnud sisse lülitatud.³¹

Hageja esitas apellatsioonkaebuse. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja tegi asjas uue otsuse, millega rahuldab hagi osaliselt. Ühesed andmed selle kohta, kas sõiduk oli lukustatud puldist ja signalisatsiooni all või mitte, puuduvad. Ringkonnakohus leidis, et maakohus on jätnud tähelepanuta hageja õigusliku väite, et kindlustusvõtja kohustuse rikkumise ja kindlustusjuhtumi toimumise vahel puudub põhjuslik seos. Ei ole alust järeldada, et sõiduki

³⁰ Tartu Ringkonnakohtu 30. aprilli 2012. a otsus tsiviilasjas nr 2-10-15145. Riigikohus jättis 10. septembri 2012. a määrusega tsiviilasjas nr 3-7-1-2-455 ringkonnakohtu otsusele esitatud kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

³¹ Harju Maakohtu 16. novembri 2011. a otsus tsiviilasjas nr 2-10-38311.

uste puldist lukustamata jätmise oleks vandaalitsemit takistanud. Seega puudus kostjal kindlustusandjana VÕS § 452 lg 2 p 2 alusel võimalus tugineda kindlustuslepingu tingimuste punktile 6.1.6 ning kostja ei vabanenud kindlustuslepingu täitmise kohustusest.³²

Tsiviilasjas nr 2-12-17116 käsitles kohus seda, kas juhiloa kehtivus mõjutab liiklusõnnetuse toimumist. Hageja esitas kostja vastu hagi kindlustushüvitise ja viivise väljamõistmiseks. Hagiavalduse kohaselt sõlmis kostja hagejaga vabatahtliku sõidukikindlustuse lepingu liisingus oleva sõiduauto kindlustamiseks ajavahemikul 4. augustist 2010. a. kuni 3. augustini 2011. a. Hageja sõitis 22. aprillil 2011. a. Läti Vabariigis kitsele otsa. Kostja keeldus täielikult kahju hüvitamisest, sest hageja juhiloa kehtivus oli liiklusõnnetuse päevaks lõppenud. Kostja viitas kindlustuslepingu tüüpitingimuse punktile 23. 1, mille kohaselt peab sõidukijuhil olema vastava kategooria sõiduki juhtimisõigus.

Maakohus jättis hagi rahuldamata, leides, et olukorras, kus isikul ei ole kehtivat juhiluba ja selle kehtivuse tähtajast on möödas rohkem kui 12 kuud, puudus isikul juhtimisõigus. Juhiloa kehtivus ja juhiloa vahetus kehtivusaja lõppemisel on isiku tahtest sõltuvad asjaolud. Et hagejal puudus liiklusõnnetuse toimumise ajal juhtimisõigus, siis oli kostja keeldumine hüvitise maksmisest põhjendatud. Juhtimisõigus olemasolu on mootorsõiduki juhtimises niivõrd oluline, et võimalik on selle seadmine hüvitise väljamaksmise tingimuseks.³³

Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja rahuldab hagi osaliselt. Kohus nõustus maakohtu järeldusega, et kehtetu juhiloa korral ei ole isikul juhtimisõigust. Ringkonnakohus leidis aga, et ainuüksi see järeldus ei andnud alust jätta hagi rahuldamata. **Kindlustushüvitise maksmisest keeldumiseks (või hüvitise vähendamiseks) annab aluse üksnes taoline rikkumine, millel oli mõju kindlustusjuhtumi toimumisele.** Vaidlusaluses asjas on kostja põhjendanud hagejal juhtimisõiguse puudumise mõju kahjujuhtumile üksnes väitega, et kui juhiloata hageja ei oleks liikluses osalenud, siis ei oleks kahjujuhtumit saanud toimuda. Ringkonnakohus leidis, et tegemist ei ole asjaoluga, millel oleks olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele VÕS § 452 lg 2 p 2 tähenduses. Lisaks märgiti lahendis, et ainuüksi niisugustel asjaoludel ei saa eeldada, et hagejal juhiloa kehtivusaja möödumine oleks õnnetusjuhtumit kuidagi mõjutanud. Ringkonnakohus leidis, et eelnevast tulenevalt ei ole kostjal alust kahju hüvitamisest keelduda või lepingu kohaselt tasumisele kuulunud kahjuhüvitist vähendada.³⁴

3.3. Kohustuse täitmisest keeldumine põhjusel, et on rikutud kindlustusjuhtumist teatamise kohustust

Lisaks on kindlustusandja keeldunud kahju hüvitamisest põhjusel, et kindlustusvõtja (ja/või isikud, kelle eest kindlustusvõtja kindlustusandja arvates vastutab) on esitanud ebaõigeid andmeid. **Tsiviilasjas nr 2-10-61125** esitatud hagiavalduse kohaselt oli hageja ja kostja vahel sõlmitud sõidukikindlustus. Sõidukiga toimus liiklusõnnetus, kus sõiduk kaotas juhitavuse ja sõitis teelt välja vastu puud. Kindlustusvõtja (hageja) esitas kostjale nõude tekkinud varalise kahju hüvitamiseks, millest kostja keeldus, kuna isikud, kelle käitumise eest kindlustusvõtja vastutab, on kahjukäsitluse käigus juhtunu kohta korduvalt esitanud ebaõigeid andmeid, siis ei ole usutavalt tõendatud kindlustusjuhtumi toimumine. Ebaõigete andmete esitamise tõttu ei

³² Tallinna Ringkonnakohtu 19. septembri 2012. a otsus tsiviilasjas nr 2-10-38311. Riigikohus jättis 19. detsembri 2012. a määrusega tsiviilasjas nr 3-7-1-2-754 ringkonnakohtu otsusele esitatud kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

³³ Harju Maakohtu 7. septembri 2012. a. otsus tsiviilasjas nr 2-12-17116.

³⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 20. veebruari 2012. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-17116 (jõustunud).

piisa kindlustushüvitise saamiseks ainuüksi faktist, et sõiduk on kahjustatud. Kostja tugines seejuures VÕS § 448 lõikele 2, § 449 lõikele 2 ning üldtingimuste punktidele 62-64 ja 73. Kindlustuse üldtingimuste p 62 kohaselt kohustus kindlustusvõtja võimaldama kindlustusandjale sündmuskoha ja kahjustatud vara ülevaatuseteostamist ning isikute, kelle eest kindlustusvõtja vastutab, vahetut küsitlemist. Üldtingimuste p 63 kohaselt kohustus kindlustusvõtja kindlustusandjale esitama dokumente, kirjalikke seletusi, vastama suuliselt ja kirjalikult kindlustusandja küsimustele, osalema kindlustusandja palvel sündmuskoha või kahjustunud vara ülevaatusel. Üldtingimuste p 64 kohaselt tagab kindlustusvõtja, et isikud, kelle eest kindlustusvõtja vastutab, annavad kindlustusandjale eelnimetatud viisil tõendeid ja teavet. Üldtingimuste p 73 kohaselt kui kindlustusvõtja on rikkunud kindlustuslepingust tulenevat kohustust (sh täiendavaid ohutusnõudeid, tõendite esitamise kohustust), on kindlustusandjal õigus kindlustushüvitise maksmisest keelduda või kindlustushüvitist vähendada, kui rikkumine omas mõju kahju tekkimisele või kahju suurusele või kindlustusandja täitmise kohustuse ulatuse kindlakstegemisele.

Kohus rahuldab hagi. Kohtu arvates ei olnud kostja vastuväide, et teelt väljasõit on olnud tahtlik või lavastatud ja sõiduki kahjustamine on toimunud kostjalt kindlustushüvitise saamise eesmärgil, tõendatud. Kostja ei ole viidanud, milliseid tõendeid või teavet ta täiendavalt on kohustatud isikutelt nõudnud ja kes neist kohustatud isikutest ei ole talle tõendeid esitanud või teavet andnud.³⁵

3.4. Kohustuse täitmisest keeldumine põhjusel, et tegemist ei ole kindlustusjuhtumiga

Lisaks on kindlustusandja keeldunud kahju hüvitamisest, kui ta on leidnud, et teatud kindlustusrisi vastu ei ole asi kindlustatud. Näiteks oli sõiduk kindlustatud liiklusõnnetuse toimumise vastu, kuid kindlustusandja leidis, et tegemist ei olnud liiklusõnnetusega st tegemist ei ole kindlustusjuhtumiga. **Tsiviilasjas nr 2-12-50059** esitatud hagiavalduse kohaselt sõlmisid pooled kaskokindlustuslepingu liisinguettevõttele kuuluva veoki kindlustamiseks. Kindlustusriskiks oli muuhulgas liiklusõnnetus. 2012. a toimus kahjujuhtum, milles veok sai kahjustada. Koormas veetud liiv ei jooksnud kallutamisel veokastist täielikult maha, vaid jäi kasti vasakusse serva kinni, veoki edasiliikumisel aga vajusid rattad teele tekkinud auku, mistõttu kukkus veok külili. Veoki ümbervajumise põhjuseks oli ratastega varjatud augu kohale sattumine, millesse rattad sisse vajusid. Kostja keeldus kahju hüvitamisest, kuna ei ole kindlustusjuhtumit.

Hageja lasi veoki korda teha ning tasus remondi eest 12 915,22 eurot. Arvestades maha käibemaksu ja omavastutuse 600 eurot, leidis hageja, et kostjal tuleb hüvitada 10 162,68 eurot ning selle maksmisega viivitamisest tekkinud viivis. Lisaks nõudis hageja asendusauto kulude hüvitamist, kohtueelsete õigusabikulude hüvitamist ning ka nende pealt viivise tasumist.

Kostja leidis, et sõiduki ümbervajumine ei ole kindlustusjuhtum. Sõidukikindlustuse üldtingimuste punkti 5.1 kohaselt on liiklusõnnetus kokkupõrge mistahes objektiga või otsasõit mistahes takistusele, teelt väljasõit, aukusõit, esemete kukkumine sõidukile. Liiklusõnnetuseks loetakse ka eespool nimetatud juhtumeid, mis leiavad aset kindlustusobjekti transportimisel selleks ettenähtud vahenditega. Nimetatud loetelu on

---

³⁵ Tartu Maakohtu 25. veebruari 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-10-61125. Kostja esitas apellatsioonkaebuse. Ringkonnakohus jättis maakohtu otsuse 10. oktoobri 2013. a otsusega muutmata (jõustunud).

ammendav ja muid sõidukitega toimunud kahjujuhtumeid ei loeta liiklusõnnetuse kindlustusjuhtumiks. Sõiduki ümbervajumine selle alla ei kuulu.

Maakohus rahuldab hagi osaliselt ja mõistis kindlustusandjalt välja kindlustushüvitise 10 162,68 eurot ning viivise liisinguettevõtte kasuks. Kohus leidis, et käesolevat juhtumit saab käsitleda auku sõitmisenä, kuna edasiliikumisel vajusid veokil rattad tee sisse, so rataste alla tekkinud auku. Tegemist ei olnud üksnes sõiduki ümbervajumisega. Ümbervajumine toimus seetõttu, et sõidukil vajusid rattad tee sisse (rataste alla tekkinud auku). VÕS § 39 lg-st 1 tulenevalt on tegemist kindlustusjuhtumiga (VÕS § 39 lg 1 sätestab, et tüüptingimust tuleb tõlgendada nii, nagu teise lepingupoolega sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi. Kahtluse korral tõlgendatakse tüüptingimust tingimuse kasutaja kahjuks).³⁶

Kostja esitas apellatsioonkaebuse. Ringkonnakohus leidis, et maakohtu otsus tuleb osaliselt tühistada materiaaõiguse normi väärä tõlgendamise tõttu kindlustushüvitiselt nõutava suuruse osas. Apellandi väidetel tekitas sõiduk augu (deformeeris maapinna) minimaalsel kiirusel, mistõttu ei ole tegemist p-s 5.1 sätestatud juhtumiga. Ringkonnakohus nimetatud tõlgendusega ei nõustunud. **Tõlgendus, mille kohaselt peab auk juba tees esinema enne sellesse sõitu ehk järelikult olema nähtav, on õllatuslik ja mõistlik isik ei pea sellise tõlgendusega arvestama.**³⁷

Küsimus, kas tegemist on kindlustusjuhtumiga, tõusetus ka **tsiviilasjas nr 2-11-18019**. Asjaolude kohaselt oli poolte vahel sõlmitud kindlustusleping. Kolmas isik sõitis hagejale kuuluva sõidukiga Tallinnas mööda Ahtri tänavat Tuukri tänava suunas ning jäi ristmikul foori keelava tule tõttu foori taha esimese autonä seisma. Autost oli näha, et Tuukri tänaval toimub liiklus. Jõudes Tuukri tänavale selgus, et seal on rohkem vett kui tavalise vihmagä. Vesi tundus sügav ja autojuht asus otsimä kohta paremal tee ääres, kuhu saaks tänavalt välja sõita. Samal ajal tuli vastassuunast auto, mis tekitas suure laine. Kui laine juhi autonä jõudus, tõusis veetase järsult ja auto mootor suri välja. Tegemist oli nn ootamatu olukorraga, kahju tekkis ootamatult. Juhil puudus alus arvata et 1 h kestnud vihmäsadu, mis oli lõppenud ajaks, mil ta Tuukri tn-le sõitis, ujutas Tuukri tn nii üle, et vee sügavus oli 55 cm.

Kostja kahju ei hüvitanud põhjusel, et tegemist ei ole kindlustusjuhtumiga. TS 20021 p 46 kohaselt ei loeta kindlustusjuhtumiks kindlustusobjekti kahjustumist või hävimist, mis on tekkinud kindlustusobjekti mootori toitesüsteemi sattunud vee tagajärjel, kui kindlustusobjektiga sõideti või kindlustusobjekti kasutati veega kaetud alal. Sama p 46 II lause sätestab, et I lauses toodud välistust ei kohaldata, kui kahju on tekkinud teelt väljasõidust, ümberminekust või kokkupõrkest teise sõiduki või muu objektiga.

Kohus leidis, et tingimuste punkti 46 kahte lauset omavahel kõrvutades on võimalik mõistlikul kindlustusvõtjal aru saada, et igal juhul hüvitatakse kahju siis, kui sõiduk sattub „veega kaetud alale“ teelt välja sõites, ümberminekul, kokkupõrkest teise objektiga, ning kahju ei hüvitata siis, kui isik ise sõidab sellel „veega kaetud alal“. Mõistlik isik saab kahte mainitud lauset omavahel lugedes järelda, et see nn „veega kaetud ala“ ei ole tee, tänav linnas või maantee, mis on ettenähtud sõidukitele igapäevaseks kasutamiseks, sest p 46 II lause välistus viitab otseselt *tee-välisele* ehk nn *muule alale*. Tingimuste p 46 ei ole toodud ühtegi näidet, millest saaks lugeja ehk kindlustusvõtja aru, et „veega kaetud ala“ all peab

³⁶ Harju Maakohtu 14. märtsi 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-50059.

³⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 29. augusti 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-50059 (jõustunud).

kindlustusvõtja p 46 I lauses silmas igapäevaselt kasutatavaid teid, sj sõiduteid, samas kui p-s 45 on kindlustusandja toonud näite, millisel juhul on tegemist õnnetusjuhtumiga (objekti uppumine näiteks keldrigaraažis), kui on tekkinud üleujutus vms.

Eeltoodu alusel leidis kohus, et TS 20092 p 46 I lauset tuleb koosmõjus II lausega tõlgendada VÕS § 39 lg 1 alusel kostja kui tingimuste kasutaja kahjuks, sest kindlustusvõtja sai p-s 46 sätestatust aru selliselt, et kahju, mis on tekkinud vee sattumisest sõiduki mootori toitesüsteemi linna avalikul tänaval sõites, on õnnetusjuhtum ehk kindlustusjuhtum, sest linna tänav, millel on vihma sajast tekkinud vesi, ei ole „veega kaetud ala“ tingimuste järgi. Kohtu arvates oli seega kostjal tekkinud kohustus hüvitada kindlustusvõtjale kahju. Kohus märkis ka, et asjaolu, et tunnistaja on kahju avalduses märkinud, et vette sõites jäi auto seisma, ei tõenda kostja väiteid juhi ebamõistlikust käitumisest ning riski suurendamisest VÕS § 444 järgi, sest märgitu on ümber lükatuid vaatluse ja tunnistaja ütlustega. Seega puudub alus VÕS 444 ja 445 lg 2 järgi kostja vabastamiseks kindlustuslepingu täitmise kohustusest hageja ees.³⁸

Riigikohus on enne võlaõigusseadust kehtinud kindlustusseadust ja enne 1. juulit 2002. a kehtinud tsiviilseadustiku üldosa seadust kohaldades leidnud, et kindlustuslepingus kokkulepitud kindlustushüvitise väljamaksmisest keeldumise õiguse kasutamine võib teatud asjaoludel olla hea usu põhimõtte vastane. Sel juhul võib kohus tõkestada kindlustusandjal selle õiguse kasutamise ja mõista kindlustushüvitise lepingus sätestatud maksest keeldumise õigusele vaatamata kindlustusandjalt välja.³⁹

Hea usu põhimõtte rikkumisele viitas kohus ka **tsiviilasjas nr 2-12-50561⁴⁰**, milles leiti, et kostja ei saanud keeldumise otsust tehes tugineda tingimuste p-le 217.1 Nimelt peavad VÕS § 6 lg 1 ja TsÜS § 138 lg 1 järgi võlasuhtes osalejad käituma teineteise suhtes hea usu põhimõttest lähtuvalt. Käesoleval juhul nähtus kindlustuspoliisilt, et vaidlusalusel töomasinal puudus immobilaiser, signalisatsioon. Kindlustusandjat teavitati immobilaiseri ja sigalisatsooni puudumisest, kuid kindlustusandja ei teinud sellest probleemi, ei teavitanud hagejat, et sellistel tingimustel ta lepingut ei sõlmi, ei nõudnud signalisatsiooni, immobilaiseri paigaldamist vmt ning ei hoiatanud, et varguse puhul ei loeta juhtumit kindlustusjuhtumiks. **Seega olukorras, kus kostja on kindlustanud eseme, millel ei ole selliseid turvaseadmeid, mille olemasolu korral saab vargust pidada kindlustusjuhtumiks p 217. 1 tähenduses, ning keeldunud samal ajal p-le 217.1 tuginedes lugemast kindlustatud eseme vargust kindlusetjuhtumiks, on vastuolus hea usu põhimõttega.**⁴¹

3.5. Raske hooletus kindlustuslepingu rikkumisel

3.5.1. Raske hooletus kindlustusriskide maandamisel

Raske hooletuse on võlaõigusseaduse üldosast tulenev mõiste. Mitmes analüüsi objektiks olnud lahendis on kindlustusandja keeldunud kahju hüvitamisest põhjusel, et kindlustusandja on kindlustuslepingust tulenevaid kohustusi rikkunud raske hooletusega. Näiteks ühes lahendis on käsitletud kindlustusriskide maandamise kohustust.

³⁸ Harju Maakohtu 25. aprilli 2012. a otsus tsiviilasjas nr 2-11-18019 (jõustunud).

³⁹ vt RKTko 3-2-1-120-04 p 15.

⁴⁰ vt ka käesoleva analüüsi ptk 3.6.

⁴¹ Harju Maakohtu 12. novembri 2013. otsus tsiviilasjas nr 2-12-50561 (jõustunud).

Tsiviilasjas nr 2-12-50561 on kohus märkinud, et asjaolu, et riski realiseerimise tõttu tekkiva kahju hüvitamiseks oli sõlmitud kindlustusleping, ei tähenda seda, et kindlustusvõtja poleks pidanud tegema endast kõikesõltuva riskide maandamiseks. Olukorras, kus masinat on võimalik käivitada ükskõik millise samalaadse teise masina võtmega, puudub signalisatsioon ja immobilaiser, masina dokumendid on kadunud, ei ole kindlustusvõtja parkides masinat viisil, kus ei ole võetud tarvitusele mingeidki varguse riski vähendavaid või ohtu avastavaid toiminguid, jälginud käibes vajalikku hoolt olulisel määral VÕS § 104 lg 4 ehk on olnud raskelt hooletu.⁴²

3.5.2. Raske hooletus liikluseeskirja rikkumisel

Mitmes asjas keeldus kindlustusandja kahju hüvitamisest põhjusel, et kindlustusjuhtumi tekke põhjuseks oli kindlustusvõtja raske hooletus liikluseeskirja rikkumisel. Nimelt oli mitme asja kindlustuslepingu tingimustes kirjas, et kindlustusandjal on õigus keelduda hüvitise maksmisest, kui hageja on rikkunud liikluseeskirja raske hooletuse tõttu. Tulenevalt eelnevast oli üheks läbivaks küsimuseks, et **mida saab pidada raskeks hooletuseks liikluseeskirja rikkumisel, mille tõttu kindlustusandja võib jätta soodustatud isikule kindlustushüvitise välja maksmata**. Enamasti uuriti seda, mis on raske hooletus ja kuidas seda mõistet sisustada arvestades VÕS § 104 lg-t 4.

Näiteks **tsiviilasjas nr 2-12-26715** on ringkonnakohus selgitanud, mida tähendab raske hooletus liikluseeskirja rikkumisel. Hagiavalduse kohaselt oli poolte vahel sõlmitud sõidukikindlustuse leping. 2011. a leidis aset liiklusõnnetus, milles osales hageja sõiduk ja tramm ning hageja sõiduk hävis. Asjaolude kohaselt tegi sõiduki juht parempöörde Hermannini tänavale üle paremalt kulgeva trammitee ja keeras oma sõidukiga ette trammile. Kostja keeldus kahju hüvitamisest, leides, et sõidukijuht rikkus liiklusseadust ja viitas sõidukikindlustuse tingimuste punktile 3.1.4., mille kohaselt on kostjal õigus keelduda hüvitise maksmisest, kui hageja on rikkunud liikluseeskirja raske hooletuse tõttu. Hageja palus kostjalt välja mõista kindlustushüvitise mittemaksmisest tulenev kahju, lepingu rikkumisest tulenev kahju ning viivised.

Maakohus nõustus kostjaga, et antud juhul on tegemist sõidukijuhi poolse raske hooletusega VÕS § 104 lg 4 mõttes, kuna sõidukijuht ei olnud manöövril sooritanud lihtsalt tähelepanematu temast paremal pool sõitnud trammi suhtes, vaid eiras ka liiklusnõudeid, mis keelasid parempöörde ja liikluskorraldust, mis raskendas parempöörde sooritamist. Pärast parempöördele asumist oli sõidukijuhi mistahes tegevus – sissesõit tänavale, peatumine või parkimine sissesõitu keelava märgi ees, tagurdamine või tagasipööre, loonud liiklusohtrliku olukorra või toonud kaasa täiendavad liiklusseaduse rikkumised. Samas ei nõustunud kohus kostja seisukohaga, et kindlustusvõtjal oli õigus keelduda kahju hüvitamisest täies ulatuses, kuna sellisel juhul pannakse kindlustusvõtja samasse olukorda VÕS § 452 lg 1 sätestatuga, kus kindlustatud isik põhjustab kindlustusjuhtumi tahtlikult. Kohus leidis, et mõistlik oleks kindlustusvõtjale välja maksta kindlustushüvitis vähemalt 50% ulatuses.⁴³

Kostja esitas apellatsioonkaebuse, milles palus maakohtu otsus tühistada. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse hagi rahuldamata jätmist puudutavas osas, kuna ta ei nõustunud maakohtu järeldusega, et isik oli liiklusõnnetust põhjustades raskelt hooletu. Ringkonnakohus viitas VÕS § 104 lg-le 4, mis sätestab, et raske hooletus on käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. **Vastus küsimusele, mida tähendab “olulisel määral”**

⁴² Harju Maakohtu 12. novembri 2013. otsus tsiviilasjas nr 2-12-50561 (jõustunud).

⁴³ Harju Maakohtu 19. augusti 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-26715.

mittejärgimine, eeldab juhtunu asjaoludel põhinevat hinnangut. Kerge ja raske hooletuse eristamisel tuleb lähtuda faktilistest asjaoludest ja igakordselt püüda vastata küsimusele, kas isik on jätnud rakendamata sellised ettevaatusabinõud, mille kohaldamine tundub antud olukorras igale isiklike omaduste poolest sarnasele isikule elementaarne. Raske hooletusega on tegemist üksnes juhul, kui sellele küsimusele saab vastata jaatavalt. Raske hooletuse tuvastamise esimeses osas esitatakse küsimus, kas tähele jäeti panemata midagi sellist, mis antud juhul pidi igale isikule olema arusaadav. Teises osas küsitakse, kas nõutavat hoolsust, hinnates asjaolusid kogumis, on rikutud ebatavaliselt suurel määral. Olenevalt juhtumi asjaoludest, tuleb muuhulgas hinnata kahju tekkimise tõenäosust ja kahju ulatust, hoolsuskohustuse rikkumise kestust ja selle sagedust, samuti seda, kas kannatanu eelnevalt kahju tekitajat hoiatas, kas kahju tekitaja eksis mitme hoolsusreegli vastu, kas tal oli aega järelemõtlemiseks, kui keerulises situatsioonis pidi ta otsuse langetama jne. Raske hooletuse mõiste hõlmab ka VÕS § 1050 lg 2 järgi subjektiivset etteheidetavust ja seetõttu tuleb võtta seisukoht mitte ainult kohustuse rikkumise objektiivse raskuse suhtes, vaid ka käitumise subjektiivse ehk rikkuja isikust lähtuva külje kohta. Hinnata tuleb kahju tekitaja intellektuaalseid ja füüsilisi võimeid, teadmisi, puuduvat kogemust jne.

Ringkonnakohtu hinnangul ei kvalifitseerunud nimetatud asjas isiku käitumine raskeks hooletuseks. Isik käitus küll nii väliselt kui sisemiselt hooletult, kuid puudusid asjaolud, mis annaksid alust väita, et manöövrit tehes jättis isik käibes vajaliku hoole järgimata ebatavaliselt suurel määral. Tegemist oli tempoolse tähelepanematusesega, mis kvalifitseerub hooletuseks. Eelnevast tulenevalt leidis kohus, et hagi tuleb tervikuna rahuldada.⁴⁴

3.6. Tüüptingimuse tühisus

Analüüsi objektiks olevate lahendite põhjal võib väita, et kindlustusvõtjad viitavad väga sageli kindlustuslepingu tüüptingimuste tühisusele st et lepingutingimus, mille alusel kindlustusandja keeldus kahju hüvitamisest, on tühine tüüptingimus. Mõnel juhul on ka kohtud leidnud, et tüüptingimus on tühine. Allpool järgneb ülevaade, millistel juhtudel on kohtud lugenud tüüptingimuse tühiseks.

Esmalt võib välja tuua **tsiviilasja nr 2-13-11391**, mille asjaolude kohaselt oli liisinguandja ja kostja vahel sõlmitud sõiduki vabatahtliku kindlustuse leping. Kindlustatud sõidukit kasutas peamiselt hageja töötaja. 19.08.2012.a võttis kolmas isik omavoliliselt sõiduki võtmed hageja töötaja magamistoas suletud kapis asuvate pükste taskust selleks, et sõidukit kasutada. Kolmandal isikul puudus vastava kategooria sõiduki juhtimise õigus ning tal puudus sõiduki kasutamiseks hageja töötaja luba. Isik põhjustas sõidukit juhtides liiklusõnnetuse, mille tagajärjel kindlustatud sõiduk hävis. Liiklusõnnetuse tõttu lõpetati liisinguleping ning hageja kohustus tasuma liisinguandjale sõiduki jääkmaksumuse ja hagejale loovutati kindlustuslepingust tulenev nõue kostja vastu. Kolmanda isiku tegevuse suhtes alustati kriminaalmenetlust, mis lõpetati süü väiksuse tõttu. Kostja keeldus kindlustushüvitise maksmisest sõidukikindlustustingimuste punktide 62, 98 ja 99 alusel.

Kindlustuslepingu lahutamatuks osaks olnud sõidukikindlustuse tingimuste punkti 62 kohaselt ei olnud vargus või röövimine kindlustusjuhtum, kui selle pani toime isik, kellel oli ilma jõudu kasutamata või vägivalla kasutamise ähvardamata võimalus kindlustusobjekti võtmetele või pultidele ligi pääseda (nt isik, kellele võtmed või puldid olid hoiule antud,

⁴⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 11. aprilli 2014. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-26715. Riigikohus jättis 6. augusti 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 3-7-1-2-505 kostja kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

perekonnaliikmed, töökaaslased, peokaaslased, sõbrad, tuttavad jms). Punkti 98 järgi ei olnud kindlustusandjal kohustust hüvitada kahju, kui kindlustusobjekti juhil puudus liiklusõnnetuse toimumise ajal õigusaktiga ette nähtud Eesti Vabariigis kehtiv vastava kategooria juhtimisõigus, kehtiv vastava kategooria juhtimisõigust tõendav dokument (juhiluba) või kui vastava kategooria juhtimisõigus oli liiklusõnnetuse toimumise ajal peatatud. Punkti 99 kohaselt ei kohaldata punktis 98 toodud välistust, kui kindlustusobjekt oli varastatud või röövitud ja selle kohta oli esitatud avaldus kriminaalmenetluse algatamiseks.

Maakohus leidis, et viidatud tüüptingimuste punkt 62 on tühine, rikub kindlustuslepingu õiguste ja kohustuste tasakaalu ebamõistlikult kindlustusvõtja kahjuks ning kahjustab seetõttu kindlustusvõtjat ebamõistlikult. Tüüptingimuse lepingusse lisamine on toonud kaasa võlaõigusseaduses sätestatud põhimõtetest kõrvalekaldumise viisil, kus lepingu eesmärgi saavutamine on muutunud küsitavaks.

Kohus märkis, et ka Riigikohus on analoogilist vaidlust lahendades leidnud, et kindlustusandja vabaneb kindlustushüvitise maksmise kohustusest vaid siis, kui kindlustusvõtja ei ole end konkreetse riski vastu kindlustanud VÕS § 423 lg 2 tähenduses või ta on rikkunud mõnda kokkulepitut kohustust, millel oli kindlustusjuhtumi toimumisele mõju⁴⁵. Tüüptingimust hinnates tuleb VÕS § 7 abil välja selgitada see, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku kindlustusvõtja jaoks oleks selline tingimus olnud ootuspärane. Autot varguse vastu kindlustades ei pidanud kindlustusvõtja eeldama, et kindlustusandja välistab kindlustusriskina varguse alati, kui sõiduki võtmed ei ole seadusliku esindaja valduses.

Kohus leidis, et **ühestki õigusaktist ei tulene, et isik peab alati vastutama kõigi oma tuttavate või lähedaste isikute käitumuse eest**. Kohtu hinnangul ei saa üheltki kindlustusvõtjalt mõistlikult eeldada, et ta suhtleb kodus, tööl või muudes oludes ainult nende isikutega, kelle puhul ta saab täiesti kindel olla mistahes kuritegelike plaanide või kavatsuste puudumises. Ka kindlustusvõtjale tundmatud isikud võivad kasutada erinevaid ettekäändeid selleks, et temaga tutvuda, tema elukohta siseneda ja panna seejärel toime kuritegu. Teiste inimeste enda elukohta sisse lubamisel ei saa eeldada, et kindlustusvõtja võtab enda kanda mistahes sellest tulenevad riskid. Samuti ei lugenud kohus asjakohaseks kostja väidet, mille järgi on tegemist Eestis tavapärase kindlustustingimusega. **Kohus nõustus hagejaga seisukohaga, mille järgi ei saa ebakohane praktika prevaleerida seaduses nõutu üle.**

Kohus jõudis seisukohale, et kuivõrd sõidukikindlustuse tingimuste punkt 62 on tühine, puudus kostjal õiguslik alus keelduda hüvitise maksmisest antud sätte alusel. Hageja kindlustushüvitise nõue kostja vastu kuulub rahuldamisele.⁴⁶ Kostja esitas apellatsioonkaebuse. Ringkonnakohus jättis maakohtu otsuse muutmata.⁴⁷

Käesoleva peatüki all võib välja tuua ka lahendi, kus otseselt ei puudutatud hüvitamisest keeldumist, vaid kindlustusandja viivitas kahju hüvitamisega. **Tsiviilasjas nr 2-13-36482** keeldus kindlustusandja kahju hüvitamisest enne kriminaalmenetluse, kus oli uurimise all kindlustusvõtja väidetav kindlustuskelmus sama kindlustusjuhtumi kohta, lõpetamist. Kindlustusandja tugines seejuures, üldtingimuste p-le 69, mis sätestas, et kui kindlustusandja täitmise kohustuse ulatus sõltub tsiviil-, kriminaal-, haldus- või haldusõiguserikkumise (väärteo) asja menetlemise käigus tuvastatavatest asjaoludest, on kindlustusandjal õigus teha

⁴⁵ vt RKTko 3-2-1-76-07, p 19.

⁴⁶ Harju Maakohtu 21. juuni 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-11391.

⁴⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 26. märtsi 2014. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-11391 (jõustunud).

kindlustushüvitise maksmise või sellest keeldumise otsus pärast menetluse peatamist, lõpetamist või kohtu - või vastava ametiisiku otsuse jõustumist. Hinnates viidatud tingimust, leidis kohus, et kostja poolt kasutatav tüüptingimus võimaldab viivitada kindlustushüvitise maksmisega seni kuni kindlustusandjast sõltumatu isik/organ/asutus on tuvastanud asjaolud, mis võiksid mõjutada kindlustusandja otsust – hüvitist maksta või ei. Lisaks annab tingimus kostjale kohustuste täitmiseks määratlemata tähtja /ebamõistlikult pika tähtaja. Seega ei vasta tingimuste p-s 69 sätestatu VÕS § 450 lg 3 tulenevale põhimõttele hüvitada kahju võimalikult kiiresti – vähemalt minimaalses ulatuses 1 kuu jooksul kindlustusjuhtumist teatamisest ning on seetõttu VÕS § 427 lg 1 järgi tühine.⁴⁸

Tsiviilasja nr 2-12-50561 asjaolude kohaselt sõlmisid kindlustusandja ja kindlustusvõtja kindlustuslepingu koppel-laaduri kindlustamiseks. Sõiduk varastati Soomes. Varastatud esemel ei olnud valvesignalisatsiooni ega immobilaiserit. Kostja keeldus kahju hüvitamisest kuna kindlustuslepingu tingimuste p 217, p 217.1, p 217.2 ja p 218 kohaselt ei ole tegemist kindlustusjuhtumiga, sest ilma immobilaiserit ja valvesignalisatsioonita töomasin varastati tänavalt, st ilma valveta ja kõigile ligipääsetavast kohast. Hageja leidis, et sõidukikindlustuse tingimuste p-d 217-218 on tühised, lisaks on kostja käitunud p 217.1 rakendades hea usu põhimõtte vastaselt.

Tingimuste p 217 järgi on töomasina vargus kindlustusjuhtumiks üksnes siis, kui p 217.1 järgi oli töomasinale paigaldatud ja juhtumi toimumuse ajal sisse lülitatud immobilaiser või käivitusahela katkestusfunktsiooniga signalisatsioon, või p 217.2 järgi oli töomasin pideva mehitatud valve all. Tingimuse p 218 sätestab mehitatud valve mõiste – töomasina valve peab olema korraldatud selliselt, et valvet teostav inimene viibiks pidevalt töomasina vahetuse läheduses ja oleks tagatud töomasina ja selle ümbruse pidev jälgimine ohu avastamiseks ja masina puutumatus tagamiseks.

Kohus leidis, et pooled on kokku leppinud, et töomasina vargus on kindlustusjuhtumiks vaid tingimuste p-de 217-218 järgi. Kohus ei nõustunud hageja väidetega, et p 217.1. tingimus on hagejat ebamõistlikult kahjustav tüüptingimus, mis teeb lepingu eesmärgi saavutamise küsitavaks. Immobilaiser või signalisatsioon ei kaitse alati varguse eest, kuid tingimuste p 217.1 ei välista immobilaiserit ja signalisatsiooni olemasolul ja sisselülituse korral kindlustusjuhtumit. Eeltoodu tõttu leidis kohus, et tingimus ei kahjusta kuidagi kindlustusvõtjat ega jäta teda kindlustushüvitisest ilma ega tee lepingu eesmärgi saavutamist olematuks, kui täidetud on p-s 217.1 nimetatud tingimused.

Tingimuste p-d 217.2 ja 218 sätestasid teise kindlustusjuhtumi kirjelduse. Märgitud tingimus tähendab seda, töomasina vargus on kvalifitseeritav juhtumina üksnes siis, kui masinat valvab füüsiline isik. Selline tingimus välistab kindlustusjuhtumi siis, kui asja hoiti muul viisil, näiteks tavalise videovalvega kinnisel territooriumil, kus videokaamera taga ei ole konkreetset isikut. Kindlustusvõtja peab tegema mõistlikke pingutusi vara säilimiseks ning ebamõistlik on see, kui vara valvamine peab olema teostatud ööpäevaringselt füüsilise isiku poolt. Seega jätab tingimuste p 217.2-218 sätestatud kindlustusvõtja kindlustushüvitisest ilma ning muudab lepingu eesmärgi saavutamise võimatuks või äärmiselt raskeks. Eeltoodu tõttu on tingimus vastuolus VÕS § 42 lg 1 ja 2 I lause lõpuosaga ning on seetõttu tühine.

Kuid lõppkokkuvõttes leidis kohus, et hageja oli raskelt hooletu. Kohtu arvates oli sellel otsene seos riski saabumise ja kindlustusjuhtumi tekkimisega ehk masina vargusega. Eeltoodu

---

⁴⁸ Harju Maakohtu 22. novembri 2013. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-36482 (jõustunud).

alusel oli kostjal õigus keelduda hagejale hüvitise maksmisest ja seega lepingu täitmisest nii nagu kostja on seda ka oma otsuses teinud.⁴⁹

4. Kokkuvõte

Analüüsi objektiks olnud lahendite põhjal on kindlustusandja kohustuse täitmisest keeldumise puhul toetunud enamasti sellele, et kindlustusvõtja on oma käitumisega suurendanud kindlustusriski võimalikkust. Kohtud on nimetatud küsimuse lahendamisel viidanud sellele, et **isiku käitumist tuleb vaadelda eelkõige põhjuslikus seoses riski suurenemisega ja selle tõttu kahju tekkimisega, st mitte igasugust käitumist ei saa vaadelda riski suurendamisena**. Näiteks, kui isikul tekib haigushoog autoroolis olles ja mitte enne seda, siis ei saa seda pidada kindlustusriski võimalikkuse suurendamiseks.

Ringkonnakohtud on mitmel juhul pidanud muutma maakohtu otsuseid, kuna maakohus ei ole (õigesti) tuvastanud, kas rikkumisel oli mõju kindlustusjuhtumi toimumisele. Ühes asjas on näiteks käsitletud isikul juhtimisõiguse puudumise mõju kahjujuhtumile. Kindlustusandja väitis, et kui juhiloata hageja ei oleks liikluses osalenud, siis ei oleks kahjujuhtumit saanud toimuda. Kohus leidis, et see ei ole asjaolu, millel oleks olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele VÕS § 452 lg 2 p 2 tähenduses.

Lisaks on kindlustusandja keeldunud kahju hüvitamisest, kui ta on leidnud, et teatud kindlustusriski vastu ei ole asi kindlustatud. Näiteks oli sõiduk kindlustatud liiklusõnnetuse toimumise vastu, kuid kindlustusandja leidis, et tegemist ei olnud liiklusõnnetusega st tegemist ei ole kindlustusjuhtumiga. Kohus pidi tuvastama, kas aset leidnud sündmust sai käsitleda liiklusõnnetusena.

Esines ka juhtum, kus kindlustusandja keeldus kahju hüvitamisest põhjusel, et kindlustusvõtja ei olnud järginud teabe andmise kohustust (ilmselt oli selle taga kindlustusandja arvamus, et kindlustusjuhtum on lavastatud), kuid kindlustusandja ei suutnud kohtu arvates tõendada, et kindlustusvõtja on oma kohustust rikkunud.

Lisaks viitasid kindlustusandjad mitmes asjas sellele, et kindlustusvõtja on oma (lepingust tulenevaid) kohustusi rikkunud raske hooletusega. Kohtud on pidanud määratlema, mis on raske hooletus. VÕS § 104 lg 4 sätestab, et raske hooletus on käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. Ühes asjas on kohus märkinud: vastus küsimusele, mida tähendab “olulisel määral” mittejärgimine, eeldab juhtunu asjaoludel põhinevat hinnangut. Kerge ja raske hooletuse eristamisel tuleb lähtuda faktilistest asjaoludest ja igakordselt püüda vastata küsimusele, kas isik on jätnud rakendamata sellised ettevaatusabinõud, mille kohaldamine tundub antud olukorras igale isiklike omaduste poolest sarnasele isikule elementaarne. Raske hooletusega on tegemist üksnes juhul, kui sellele küsimusele saab vastata jaatavalt.

Kindlustusvõtjate üks tihedamini kasutatud argument kindlustusandja kahju hüvitamisest keeldumise vaidlustamisel oli see, et tingimus, mille rikkumisele kindlustusandjad kahju hüvitamisest keeldumisel tuginesid, oli tühine tüüptingimus. Läbivaadatud lahendites leidsid kohtud mõnes asjas, et tüüptingimus on tühine. Juhul, kui kohtu hinnangul oli kindlustusandja kohustuse täitmisest keeldumine ebaõiglane, proovisid kohtud pigem tüüptingimust laiendavalt tõlgendada.

---

⁴⁹ Harju Maakohtu 12. novembri 2013. otsus tsiviilasjas nr 2-12-50561 (jõustunud).

Järgnevalt tuuakse välja tingimused, mida kohtud läbivaadatud lahendites on pidanud tühiseks tüüptingimuseks:

1. *vargus või röövimine ei olnud kindlustusjuhtum, kui selle pani toime isik, kellel oli ilma jõudu kasutamata või vägivalla kasutamisega ähvardamata võimalus kindlustusobjekti võtmetele või pultidele ligi pääseda (nt isik, kellele võtmed või puldid olid hoiule antud, perekonnaliikmed, töökaaslased, peokaaslased, sõbrad, tuttavad jms);*
2. *kui kindlustusandja täitmise kohustuse ulatus sõltub tsiviil-, kriminaal-, haldus- või haldusõiguserikkumise (väärteo) asja menetlemise käigus tuvastatavatest asjaoludest, on kindlustusandjal õigus teha kindlustushüvitise maksmise või sellest keeldumise otsus pärast menetluse peatamist, lõpetamist või kohtu - või vastava ametiisiku otsuse jõustumist.*
3. *töömšina vargus on kindlustusjuhtumiks üksnes siis, kui p 217.1 järgi oli töömšinale paigaldatud ja juhtumi toimumuse ajal oli sisse lülitatud immobilaiser või käivitusahela katkestusfunktsiooniga signalisatsioon, või p 217.2 järgi oli töömšin on pideva mehitatud valve all. Tingimuse p 218 sätestab mehitatud valve mõiste – töömšina valve peab olema korraldatud selliselt, et valvet teostav inimene viibiks pidevalt töömšina vahetuse läheduses ja oleks tagatud töömšina ja selle ümbruse pidev jälgimine ohu avastamiseks ja masina puutumatus tagamiseks.*